18 Μαΐου 2026

Ιερομονάχου Γενναδίου Βατοπαιδινού: «Η Ανάστασις του Χριστού ως απάντησις εις το μυστήριον του θανάτου»

/ Γενικά Θέματα

- **Του Ιερομονάχου Γενναδίου Βατοπαιδινού**

Ἐπιτρέψατέ μοι, πρὸ τοῦ κυρίως μέρους τῆς παρούσης σύντομης εἰσηγήσεως, νὰ ἐκφράσω, μὲ τὴν εὐκαιρία ποὺ μου δίδεται σήμερα ἀπὸ τοῦ βήματος, τὴν βαθύτατη εὐγνωμοσύνη μοῦ πρὸς τὴν Ἑστία Θεολόγων Χάλκης καὶ Φίλων αὐτῆς γιὰ τὴν τιμητικὴ γιὰ ἐμένα, ἀναγραφῆ στὰ μέλη της, καθὼς καὶ γιὰ τὴν πρόσκληση γιὰ τὴν σημερινὴ ὁμιλία στὴν παροῦσα ἐκδήλωση.

Ἡ Χάλκη δὲν ἀποτελεῖ μόνον ἕναν τόπο ἱστορικῆς μνήμης, ἀλλὰ σύμβολο τῆς

ἀδιακόπου Θεολογικῆς παραδόσεως τοῦ Γένους καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου μέσα στὴν ἱστορία. Ἀπὸ τοὺς κόλπους της ἀνεδείχθησαν μορφὲς ποὺ διηκόνησαν τὴν Ἐκκλησία μὲ λόγο θεολογικό, ἐκκλησιαστικὸ ἦθος καὶ οἰκουμενικὴ συνείδηση.

Ἰδιαιτέρως σήμερα, μέσα σὲ μία ἐποχὴ πνευματικῆς συγχύσεως καὶ ὑπαρξιακῆς ἀνασφαλείας, τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο συνεχίζει νὰ ἀποτελεῖ κιβωτὸ Ὀρθοδόξου παραδόσεως, κέντρο ἐκκλησιαστικῆς ἑνότητος καὶ μαρτυρίας ἀγάπης καὶ διαλόγου πρὸς τὸν σύγχρονο κόσμο. Ὑπὸ τὴν φωτισμένη καὶ θυσιαστικὴ διακονία τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρθολομαίου, ἡ Μεγάλη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία συνεχίζει νὰ ἀναδεικνύει τὸ εὐχαριστιακὸ καὶ ἀναστάσιμο ἦθος τῆς Ὀρθοδοξίας, προσφέροντας λόγο ἐλπίδος καὶ καταλλαγῆς στὸ παγκόσμιο γίγνεσθαι.

Καὶ ἀκριβῶς αὐτὸ τὸ ἀναστάσιμο μήνυμα τῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἀπάντηση στὴν βαθύτερη ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου ἐνώπιον τοῦ θανάτου, θὰ προσπαθήσουμε νὰ προσεγγίσουμε στὴ συνέχεια τῆς παρούσης εἰσηγήσεως μὲ θέμα: «Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ὡς ἀπάντησις εἰς τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου».

Ὁ θάνατος ἀποτελεῖ τὴν βαθύτερη ὑπαρξιακὴ ἀγωνία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπὸ τὴν πρώτη μορφὴ ὑπαρξιακῆς ἀναζήτησης τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τὴ σύγχρονη φιλοσοφία, ἀπὸ τὴν μεταφυσικὴ τοῦ Πλάτωνος μέχρι τὸ ὑπαρξιακὸ ἄγχος τοῦ Heidegger, ὁ ἄνθρωπος ἀναζητεῖ ἀπάντηση ἐνώπιον τοῦ ἀναποτρέπτου τέλους. Ὁ θάνατος παρουσιάζεται ὡς ἡ ἐσχάτη ἀλλοτρίωσις, ὡς διάρρηξις κοινωνίας μὲ τὸν Θεό, ὡς κατάρρευσις τοῦ προσώπου μέσα στὴ φθορά.

Ἡ πραγματικότητα αὐτὴ δὲν παραμένει μία φιλοσοφικὴ ἀγωνία, ἀλλὰ ἀποτυπώνεται ὁμοίως ὑπαρξιακά καὶ στὸν σύγχρονο πολιτισμό.

Ἡ Θεολογία τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ἀποκτᾷ ἰδιαιτέρα ἐπικαιρότητα μέσα στὸ σύγχρονο πολιτισμικὸ καὶ ὑπαρξιακὸ πλαίσιο, ὅπου ὁ ἄνθρωπος, ἀποκομμένος συχνὰ ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴ κοινωνία, βιώνει τὸν θάνατο ὄχι μόνον ὡς βιολογικὸ τέλος, ἀλλὰ ὡς ἐμπειρία ἀπόγνωσης καὶ νοηματικοῦ κενοῦ. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι στὴν ἐποχή μας παρατηρεῖται ἡ δραματικὴ αὔξηση φαινομένων ὅπως οἱ αὐτοκτονίες, ἡ θεσμοποίηση τῆς εὐθανασίας, ἡ σχετικοποίηση τῆς ἱερότητος τῆς ζωῆς μέσω τῶν ἐκτρώσεων καὶ γενικώτερα ἡ καλλιέργεια μιᾶς κουλτούρας θανάτου, ὅπου ὁ ἄνθρωπος παύει νὰ θεωρεῖ τὴ ζωή δῶρο καὶ σχέσιν κοινωνίας, καὶ τὴν μεταβάλλει σὲ ἀτομικὸ δικαίωμα διαχειρίσεως. Ἡ βαθύτερη κρίση τοῦ συγχρόνου κόσμου δὲν εἶναι πρωτίστως κοινωνικὴ ἢ τεχνολογική, ἀλλὰ ὀντολογική· εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς ἐλπίδος ὅτι ἡ ζωή δύναται νὰ νικήσει τὸν θάνατο. Γι’ αὐτὸ καὶ τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως δὲν συνιστᾷ μία

θρησκευτικὴ ἀνάμνηση τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ τὴν μόνη ἀληθινὴ ἀπάντηση στὴν τραγικότητα τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου, ἐπαναφέροντας τὴ βεβαιότητα ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν πλάστηκε γιὰ τὴ φθορά καὶ τὸ μηδέν, ἀλλὰ γιὰ τὴ ζωή, τὴν κοινωνία καὶ τὴν αἰωνιότητα ἐν Χριστῷ.

Μέσα, λοιπόν, σὲ αὐτὴν τὴν καθολικὴ κρίση νοήματος καὶ ἐλπίδος, ἡ Ἐκκλησία δὲν προτείνει μία ἠθικιστικὴ θεωρία οὔτε μία ψυχολογικὴ παρηγορία, ἀλλὰ προβάλλει τὸ γεγονὸς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ ὡς ὀντολογικὴ νίκη κατὰ τοῦ θανάτου.

Ἡ Ἐκκλησία, δὲν προσεγγίζει τὸν θάνατο μόνον ὡς βιολογικὸ γεγονός, ἀλλὰ ὡς ὀντολογικὸ πρόβλημα. Κατὰ τὸν Μέγαν Ἀθανάσιον, ὁ θάνατος εἶναι ἡ συνέπεια τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν πηγὴ τῆς ζωῆς, τὸν Θεόν. Στο περίφημο έργο του Περὶ Ἐνανθρωπήσεως, γράφει ὅτι ὁ ἄνθρωπος, «ἐκ τοῦ μὴ ὄντος γενόμενος», κινδυνεύει νὰ ἐπιστρέψει «εἰς τὸ μὴ εἶναι» διὰ τῆς φθορᾶς. Ἡ φθορά, λοιπόν, δὲν εἶναι φυσικὸς προορισμός, ἀλλὰ ἡ πτωτικὴ παραμόρφωσις τῆς δημιουργίας.

Μέσα σὲ αὐτὸ τὸ σκοτάδι ἔρχεται τὸ γεγονὸς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ὄχι ὡς ψυχολογικὴ παρηγορία, οὔτε ὡς συμβολικὸς μῦθος νίκης τῆς ζωῆς, ἀλλὰ ὡς ὀντολογικὴ συντριβὴ τοῦ θανάτου. Ὁ Χριστὸς δὲν ανέστη ὅπως ὁ Λάζαρος, γιὰ νὰ πεθάνει πάλιν. Ἀλλὰ ἀνέστη ἀφθαρτοποιώντας τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ἐγκαινιάζοντας τὸν καινὸ τρόπο τῆς ὑπάρξεως.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, στὸν περίφημο Κατηχητικὸ του Λόγο, διακηρύσσει θριαμβευτικῶς: «Ἐπικράνθη ὁ Ἅδης συναντήσας σοι κάτω». Καὶ συνεχίζει: «Ἔλαβε σῶμα καὶ Θεῷ περιέτυχεν· ἔλαβε γῆν καὶ συνήντησεν οὐρανῷ». Ἐδῶ βρίσκεται ὁ πυρήνας τῆς πατερικῆς θεολογίας τῆς Ἀναστάσεως: ὁ θάνατος νικᾶται ἐκ τῶν ἔσω, γιὰ αὐτὸ καὶ ἡ νίκη εἶναι ὀντολογική. Ὁ Θεὸς εἰσέρχεται ἑκουσίως στὴν περιοχή τοῦ θανάτου, ὄχι ὡς αἰχμάλωτος, ἀλλὰ ὡς λυτρωτής. Ὁ Χριστὸς προσλαμβάνει τὸ θνητὸν γιὰ νὰ χαρίσει τὸ ἄφθαρτον.

Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος θὰ διατυπώσει τὴν περίφημη ἀρχή: «Τὸ γὰρ ἀπρόσληπτον ἀθεράπευτον». Ο Χριστὸς προσέλαβε ὅλη τὴν ἀνθρώπινη φύση. Καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦ θανάτου Του θεραπεύει τὸν θάνατο μετέχοντας ἑκουσίως στὴν κατάσταση τοῦ θανάτου ὅπως κάθε ἄνθρωπος.

Ἡ ὑμνογραφία τῆς Ἐκκλησίας ἀποτελεῖ ἴσως τὴν βαθύτερη θεολογικὴ ἑρμηνεία τοῦ γεγονότος. Στὸ πασχάλιο κανόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ ψάλλουμε: «Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας».

Πρόκειται γιὰ ἕνα παράδοξο ὀντολογικὸ γεγονός: ὁ θάνατος καταλύεται διὰ τοῦ θανάτου. Καὶ μὲ ἐξωτερικὴ δύναμη, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐσωτερικῆς διαλύσεως τῆς

κυριαρχίας του. Καὶ στὸν λόγο τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, ἡ Ἐκκλησία περιγράφει συγκλονιστικὰ τὴν κάθοδο τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἅδη: «Σήμερον ὁ Ἅδης στένων βοᾷ· κρείττόν μοι ἦν, εἰ μὴ τὸν ἐκ Μαρίας δεξάμενος».

Ἡ Δογματική Θεολογία γίνεται ποίηση. Ὁ Ἅδης ἀποτυπώνεται καὶ ὁμολογεῖ τὴν συντριβή του. Ἡ Ἀνάστασις δὲν εἶναι ἁπλῶς θαῦμα, ἀλλὰ κοσμικὸ γεγονός, ἀνακαίνιση ὅλης τῆς κτίσεως.
Ὁ Ἅγιος Μάξιμος ὁ Ὁμολογητὴς θὰ δώσει βαθύτερη ἑρμηνεία στήν ὀντολογικὴ διάσταση στὸ γεγονός. Ὁ Χριστὸς, λέγει, ἑνώνει τὰ διεστῶτα: Θεὸν καὶ ἄνθρωπο, οὐρανὸ καὶ γῆ, ζωή καὶ θάνατο.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν προοπτικὴ, ὁ θάνατος παύει νὰ εἶναι ἀπόλυτο τέλος. Παραμένει βεβαίως ὡς βιολογικὸ γεγονός, ἀλλὰ ἔχει χάσει τὸ ὀντολογικὸ του κέντρο. Ὅπως λέγει ὁ ἀπόστολος Παῦλος: «Ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ σου, Ἅδη, τὸ νῖκος;»

Ἡ ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου δὲν ἀρνεῖται τὴ δραματικότητα τοῦ θανάτου. Ὁ Χριστὸς ἐδάκρυσε μπροστὰ στὸ μνῆμα τοῦ Λαζάρου. Κηρύσσει, ὅμως, ὅτι ὁ θάνατος δὲν εἶναι πλέον ἀδιέξοδος τοῦ ὄντος.

Γι’ αὐτὸ καὶ ἡ λειτουργικὴ ζωή τῆς Ἐκκλησίας εἶναι βαθύτατα πασχάλια. Κάθε Θεία Λειτουργία εἶναι ἀναστάσιμο γεγονός. Κάθε Εὐχαριστία εἶναι γεύσις τῆς Βασιλείας. Ὁ πιστὸς δὲν περιμένει ἁπλῶς μία μελλοντικὴ ἀθανασία, ἀλλὰ μετέχει ἤδη ἀπὸ τώρα στὴ νέα ζωή τοῦ Ἀναστάντος.

Ὁ Ἅγιος Συμεὼν ὁ Νέος Θεολόγος θὰ μιλήσει γιὰ τὴν ἐμπειρικὴ βίωση τῆς Ἀναστάσεως μέσα στὴν καρδιὰ τοῦ πιστοῦ. Ἡ Ἀνάσταση δὲν εἶναι μόνον ἱστορικὸ γεγονὸς τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ παροῦσα ἐκκλησιαστικὴ ἐμπειρία. Κατὰ συνέπειαν, ἡ ἀπάντηση τῆς Ἐκκλησίας στὸ μυστήριο τοῦ θανάτου δὲν εἶναι μία θεωρία περὶ μεταθανατίου ζωῆς. Εἶναι ἕνα πρόσωπο: ὁ Ἀναστάς Χριστός.

Ἡ Ἀνάστασις ἀποκαλύπτει ὅτι τὸ τελευταῖο θεμέλιο τῆς πραγματικότητος δὲν εἶναι ἡ φθορά, ἀλλὰ ἡ κοινωνία μὲ τὸν Θεό· ὄχι ὁ μηδενισμός, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη· ὄχι ὁ τάφος, ἀλλὰ ἡ ζωή. Καὶ γι’ αὐτὸ ἡ Ἐκκλησία, μέσα στὴ νύκτα τοῦ Πάσχα ἀναγγέλλει το κοσμοσωτήριο γεγονός: «Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός, οὐρανός τε καὶ γῆ καὶ τὰ καταχθόνια».

Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ μόνη πλήρης ἀπάντηση στὸ μυστήριο τοῦ θανάτου, διότι μόνον αὐτὴ μεταβάλλει τὸν θάνατο ἀπὸ τέλος σὲ πέρασμα, ἀπὸ τραγωδία σὲ Πάσχα, ἀπὸ ἄβυσσο σὲ προσδοκία Βασιλείας.

Ἐπιτρέψατέ μοι, κλείνοντας, νὰ επαναλάβω ὅτι τὸ μήνυμα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ δὲν ἀποτελεῖ μία θρησκευτικὴ ἰδέα μεταφυσικῆς παρηγορίας, οὔτε μία

ποιητικὴ ἐξιδανίκευση τῆς ἀνθρωπίνης ἐλπίδος. Ἡ Ἀνάστασις εἶναι γεγονὸς ἱστορικὸ καὶ συγχρόνως ὀντολογικό· εἶναι ἡ ριζικὴ μεταβολὴ τῶν ὅρων τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Μέσα στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ, ὁ θάνατος παύει νὰ εἶναι ἡ τελευταία λέξη τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου.

Καὶ ἴσως αὐτὸ νὰ εἶναι τὸ δραματικώτερο πνευματικὸ πρόβλημα τοῦ συγχρόνου κόσμου: ὄχι ἁπλῶς ὅτι ὁ ἄνθρωπος πεθαίνει, ἀλλὰ ὅτι ζεῖ πλέον χωρὶς ἐλπίδα ἀναστάσεως. Ζεῖ μέσα σὲ ἕναν πολιτισμὸ ὁ ὁποῖος, παρά τὰ τεχνολογικὰ του ἐπιτεύγματα, ἀδυνατεῖ νὰ δώσει νόημα στὸν πόνο, στὴ φθορά καὶ στὸ τέλος. Γι’ αὐτὸ καὶ βλέπουμε τὸν σύγχρονο ἄνθρωπο νὰ παλινδρομεῖ μεταξὺ φόβου καὶ μηδενισμοῦ· νὰ θεωρεῖ τὴ ζωή βάρος, τὸν ἄλλον ἀπειλή, καὶ τὸν θάνατο λύση.

Ἀπέναντι σὲ αὐτὴν τὴν τραγικὴ πραγματικότητα, ἡ Ἐκκλησία δὲν προσφέρει μία ἀφηρημένη διδασκαλία, ἀλλὰ μία ἐμπειρία ζωῆς. Διακηρύσσει ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἐγκατέλειψε τὸν κόσμο στὴ φθορά, ἀλλὰ εἰσῆλθε ὁ Ἴδιος μέσα στὸ σκοτάδι τοῦ θανάτου, γιὰ νὰ τὸ μεταβάλει ἐκ τῶν ἔσω εἰς φῶς καὶ ζωή. Ἡ κάθοδος τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἅδη δὲν εἶναι μία συμβολικὴ εἰκόνα, ἀλλὰ ἡ συντριβὴ τῆς τελευταίας τυραννίας ποὺ κρατοῦσε δέσμιο τὸ ἀνθρώπινο γένος.

Γι’ αὐτὸ καὶ ἡ Ὀρθόδοξη θεολογία παραμένει βαθύτατα πασχάλια. Δὲν ἑρμηνεύει ἁπλῶς τὸν κόσμο· τὸν μεταμορφώνει λειτουργικὰ καὶ εὐχαριστιακὰ. Κάθε Θεία Λειτουργία γίνεται πέρασμα ἀπὸ τὸν θάνατο στὴ ζωή. Κάθε ἀνάσταση τοῦ βαπτισμένου ἀνθρώπου μέσα στὴν μετάνοια καὶ τὴν κοινωνία τῆς Ἐκκλησίας γεύεται ἤδη τὴ μέλλουσα Βασιλεία.

Καὶ ἐδῶ βρίσκεται ἡ μοναδικὴ συμβολὴ τῆς Ὀρθοδοξίας στὸν σύγχρονο κόσμο: ὅτι διαφυλάσσει ἀκέραιη τὴν ἀλήθεια ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν δημιουργήθηκε γιὰ τὸ μηδέν, οὔτε γιὰ μία τραγικὴ βιολογικὴ περιπέτεια ποὺ καταλήγει στὴν ἀνυπαρξία, ἀλλὰ γιὰ κοινωνία ζωῆς μὲ τὸν Θεόν. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ ἀποκαλύπτει τὸ ἀληθινὸ μέτρο τοῦ ἀνθρώπου: ὅτι εἶναι πρόσωπο προορισμένο γιὰ αἰωνιότητα.

Καὶ ἂν τελικὰ ὁλόκληρη ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία μπορεῖ νὰ συνοψισθεῖ στὴν ἀγωνιώδη ἐρώτηση τοῦ ἀνθρώπου ἐνώπιον τοῦ τάφου, τότε ἡ Ἐκκλησία ἐξακολουθεῖ νὰ δίδει τὴν ἴδια ἀμετάθετη ἀπάντηση εἰς τοὺς αἰῶνας· ὄχι μὲ φιλοσοφικὰ συστήματα, ἀλλὰ μὲ τὸ γεγονὸς τοῦ κενοῦ Μνημείου καὶ μὲ τὴν ἀναστάσιμη βεβαιότητα: «Χριστὸς ἀνέστη, καὶ ζωὴ πολιτεύεται».

Σᾶς εὐχαριστῶ.

Ομιλία που πραγματοποιήθηκε στην Εστία Θεολόγων Χάλκης και Φίλων αυτής την Πέμπτη, 14 Μαΐου 2026.